

Ryszard Brol

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

INNOWACYJNOŚĆ LOKALNYCH JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH

1. Wstęp

Przedmiotem obserwacji, badań, analiz mogą być obszary różnej wielkości – od skali globalnej, przez kontynentalną, krajową, regionalną, kończąc na skali lokalnej. Podstawowe kategorie ekonomiczne, takie jak: gospodarka, rozwój gospodarczy, czynniki rozwoju, kapitał społeczny, a także innowacyjność, mogą być różnie definiowane i analizowane w zależności od przestrzennej skali ich postrzegania. W niniejszej publikacji opisano wybrane kategorie ekonomiczne funkcjonujące w skali lokalnej jednostki terytorialnej. Jednostkę taką stanowi wyodrębniony lokalny układ społeczno-terytorialny, identyfikujący się cechami przestrzeni, gospodarki, społeczności lokalnej, a także lokalną preferencją potrzeb i hierarchii wartości.

Celem publikacji jest przeniesienie kategorii innowacyjności na szczebel gospodarki lokalnej. Realizacja tego celu wymagała zdefiniowania pojęcia **innowacji** i **innowacyjności** jako kategorii ekonomicznej oraz pojęcia **stymulowania innowacyjności** jako instrumentu polityki intraregionalnej. Publikacja – ze względu na limitowaną objętość – ogranicza się do przedstawienia dwóch aspektów innowacyjności lokalnej:

- innowacji jako egzogenicznego czynnika rozwoju lokalnego, dla którego nośnikiem dyfuzji są procesy delokalizacji produkcji i usług, stanowiące przejaw procesów globalizacji i integracji gospodarki;
- identyfikacji lokalnego endogenicznego potencjału innowacyjnego, którego głównymi elementami są kapitał ludzki i kapitał społeczny.

2. Innowacyjność jako kategoria ekonomiczna

Innowacyjność jest w swej istocie kategorią ekonomiczną. Do teorii ekonomii pojęcie innowacji i innowacyjności wprowadził J.A. Schumpeter [Schumpeter 1960] który – definiując innowacje jako zastosowanie i upowszechnianie w praktyce

nowych rozwiązań – wyróżnił trzy następujące po sobie sekwencje składające się na cykl innowacyjny: *invention – innovation – diffusion*. Definicja ta wprowadza rozróżnienie między wynalazkiem a innowacją, która rozumiana jest jako proces wdrażania i praktycznego zastosowania nowego produktu, procedury lub wzorca postępowania – jeśli spełniają one cechy nowości. Etapem zamykającym cykl innowacyjny jest dyfuzja innowacji w ramach gałęzi gospodarki, a także, poprzez odpowiednią ich adaptację, dyfuzja międzygałęziowa i przestrzenna. Koncepcja **triady Schumpetera** odnosi kategorię innowacji do zmian podlegających procesowi komercjalizacji. Oznacza to, że z innowacją mamy do czynienia wtedy, gdy efektem zmian są produkty lub procesy mające wartość ekonomiczną [Świtalski 2005, s. 80-81]. Prezentowana rynkowa koncepcja procesu (cyklu) innowacyjnego definiuje innowacyjność jako zdolność podmiotów do uczestnictwa w tym procesie w roli kreatora innowacji – **innowatora**, lub w roli podmiotu mającego zdolność do absorpcji innowacji – **beneficjenta**. Zmiana dokonana przez innowatora staje się innowacją, gdy spełnia istotne cechy warunkujące potraktowanie zmiany jako innowacji. W szczególności innowacja jest efektem zmiany – wprowadzonej w sposób świadomy, celowy i trwały – modyfikującej albo wprowadzającej nowe elementy do sposobu lub efektów funkcjonowania podmiotu kreującego i podmiotów aplikujących innowacje. Prezentowane w literaturze przedmiotu definicje innowacji, innowacyjności oraz dyfuzji innowacji nawiązują do koncepcji Schumpetera. Zdaniem P.F. Druckera [Drucker 1994, s. 54-55] innowacja powinna być traktowana jako narzędzie przedsiębiorczości. Może się ona pojawić w projekcie, produkcji, w technice marketingu, cenie lub usłudze dla klienta, organizacji lub metodach zarządzania – dlatego, mówiąc o innowacji, nie mamy na myśli pojęcia technicznego, ale ekonomiczne lub społeczne. Z. Ratajczak [Surówka, Wierzińska 2008, s. 311] innowacją nazywa ideę, metodę, rzecz lub inny wytwór postrzegany przez podmiot przyswajania jako nowy, o którym informacja przekazywana jest za pośrednictwem określonych środków komunikacji. Podmiotem tym może być zarówno jednostka, jak i grupa społeczna. W sposób bardzo zwięzły – podkreślający aspekt ciągłości, nowości i konieczności wdrożenia do praktyki – definicje innowacji formułuje E. Okoń-Horodyńska: „innowacja jest procesem polegającym na przekształceniu istniejących możliwości w nowe idee i wprowadzaniu ich do praktycznego zastosowania” [Okoń-Horodyńska 2003, s. 47]. Bardzo rozbudowaną definicję innowacji prezentuje W. Świtalski [Świtalski 2005, s. 67-108], który w istotny sposób rozwinął koncepcję J.A. Schumpetera i P.E. Druckera, dokonując typologii innowacji. Typologia ta klasyfikuje i definiuje innowacje zidentyfikowane na podstawie następujących czterech kryteriów:

- kryterium nośnika lub przedmiotu innowacji – wyróżnia się tutaj innowacje typu produktowego, typu procesowego oraz innowacje organizacyjne;
- kryterium znaczenia innowacyjności – innowacje przełomowe, podstawowe, przyrostowe;
- kryterium oryginalności innowacji – innowacje oryginalne (absolutne), innowacje wtórne (naśladowcze);

- kryterium źródła innowacji – innowacje powstałe jako rezultat wykorzystania wyników badań i prac rozwojowych, innowacje będące rezultatem wykorzystania wyników badań rynku, innowacje powstałe jako rezultat działań racjonalizujących produkt lub proces, innowacje wprowadzone w wyniku nieoczekiwanych zdarzeń, innowacje wtórne będące kopiami innowacji zastosowanych przez inne jednostki.

Zaprezentowana typologia innowacji stanowiła dla jej autora podstawę rozwinięcia ekonomicznego aspektu problematyki innowacji – zwłaszcza relacji między innowacyjnością a konkurencyjnością produktu.

3. Stymulowanie innowacyjności jako cel polityki gospodarczej

Relacje między innowacyjnością a konkurencyjnością rozpatrywane w aspekcie procesów globalizacji i integracji ekonomicznej wymagają ujęcia terytorialnego, obejmującego uwarunkowania globalne, narodowe, regionalne i lokalne triady innowacyjnej: *invention – innovation – diffusion*. Innowacyjność jest największym wyzwaniem XXI wieku. Określa ona bowiem pozycję konkurencyjną nie tylko podmiotów i sektorów gospodarki, ale również ugrupowań integrujących się krajów, poszczególnych państw, regionów, lokalnych jednostek terytorialnych (gmin), a także – formalnie nie zdelimitowanych – regionalnych i lokalnych układów funkcjonalno-przestrzennych, np. klastrów. Podejście takie prezentuje M.E. Porter, według którego przewaga konkurencyjności określonych terytoriów jest osiągnięta przez działania innowacyjne [Porter 2001].

Współcześnie w warunkach nasilających się procesów globalizacji, przebiegających zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej, a także w ekosystemie, komercjalizacja zmian o charakterze innowacyjnym nie jest koniecznym (choć pozostaje istotnym) warunkiem ich wdrożenia i upowszechnienia. W nowych okolicznościach integracji europejskiej i **globalnej wioski** stymulowanie innowacyjności zarówno podmiotów, organizacji, jak i przede wszystkim terytorialnych układów ekonomiczno-społecznych staje się istotnym makroekonomicznym instrumentem polityki gospodarczej mającej na celu poprawę konkurencyjności gospodarki na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Wspieranie innowacyjności układów terytorialnych staje się formą pomocy publicznej, kierowanej – przez podmioty kreujące politykę gospodarczą, społeczną, przestrzenną w wymiarze interregionalnym i intraregionalnym – do podmiotów gospodarki regionalnej i gospodarki lokalnej. W skali Unii Europejskiej strategiczne cele takiego wsparcia formułują m.in. Strategia lizbońska, Program ramowy konkurencyjności i innowacji oraz polityka regionalna UE określająca (na lata 2007-2013) kryteria i procedury wsparcia proinnowacyjnego rozwoju regionów. Propozycją scenariusza realizującego politykę proinnowacyjną w skali kraju jest Program operacyjny „Innowacyjna gospodarka”, opracowany w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013. Sformułowane w ramach tego programu działania, współfinansowane przez

Unię Europejską, obejmują zarówno bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, jednostek naukowych, jak i wsparcie systemowe wspierające potencjał sektora B+R oraz jego zdolność do kreowania innowacji, a także stymulujące zdolności podmiotów gospodarczych do absorpcji zmian o charakterze innowacyjnym.

Na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) podstawowym działaniem na rzecz innowacyjności gospodarki regionalnej jest opracowanie i wdrożenie regionalnych strategii innowacji (RSI). Strategie te mają budować partnerstwo na rzecz regionalnego systemu innowacji – w ramach tzw. złotego trójkąta obejmującego: władze samorządowe – jednostki naukowo-badawcze, przedsiębiorstwa. Rola władz publicznych polega na zbudowaniu efektywnego systemu wdrożenia regionalnych strategii innowacji oraz koncentrowaniu środków publicznych na te działania. Rolą działających w regionie jednostek naukowo-badawczych jest profilowanie projektów badawczych na potrzeby praktyki gospodarczej. RSI mają stymulować tworzenie konsorcjów składających się z zespołów badawczych i grupy przedsiębiorstw lub całego sektora gospodarki regionalnej zainteresowanego wdrożeniem określonych projektów badawczych. We wszystkich województwach opracowane zostały regionalne strategie innowacji. Cechą wspólną tych dokumentów jest to, że zawierają program wdrożenia, a także sposób ich ciągłej weryfikacji w celu dostosowania się do dynamicznie zmieniającej się sytuacji w regionie i jego otoczeniu. Celem RSI jest zbudowanie regionalnych systemów innowacji, których elementami są: parki naukowo-technologiczne, klastry, inkubatory technologiczne, platformy technologiczne, centra zaawansowanych technologii oraz centra doskonałości. Wymienione struktury organizacyjne – integrujące działania władz regionalnych, jednostek naukowo-badawczych oraz podmioty gospodarcze (lub ich związki) – wymagają przestrzennej koncentracji: wysoko kwalifikowanej kadry, kapitałochłonnej bazy materialnej w instytucjach B+R, publicznych środków finansowych, prywatnych inwestycji w B+R oraz partnerstwa publiczno-prywatnego w realizacji zamierzonych celów [Bąkowski, Siemaszko, Snarska-Świdarska 2007, s. 181-222]. Wszystko to sprawia, że podmioty tworzące regionalne systemy innowacji lokalizowane są w metropoliach i dużych miastach. Realizacja zadań określonych w RSI sprzyja aglomeryzacji proinnowacyjnych działań w zakresie dwóch pierwszych faz triady innowacji w stolicach regionów oraz miastach tworzących konurbacje (Śląsk, Trójmiasto). Większość regionalnych strategii innowacji wskazuje na konieczność koncentracji sił i środków na rzecz wzmocnienia potencjału kreującego innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne zaliczane do typu innowacji pierwotnych o charakterze przełomowym, podstawowym lub przyrostowym. W mniejszym stopniu strategie te identyfikują zadania odnoszące się do trzeciej fazy triady innowacji, tj. dyfuzji innowacji oraz warunkującej jej zasięg przestrzennej zdolności podmiotów gospodarki lokalnej do absorpcji zmian innowacyjnych. Gospodarkę lokalną tworzą peryferyjnie położone małe i średnie przedsiębiorstwa, gminne podmioty gospodarki samorządowej, lokalne władze samorządowe, społeczności lokalne, a także

działające na rzecz rozwoju lokalnego gminne i powiatowe organizacje społeczne. Podmioty gospodarki lokalnej zainteresowane są przede wszystkim wsparciem ich endogenicznej zdolności do absorpcji egzogenicznych czynników rozwoju, w tym innowacji procesowych i organizacyjnych o charakterze zarówno pierwotnym, jak i wtórnym. Wsparcie tego rodzaju może być elementem polityki intraregionalnej, a także lokalnej (gminnej) polityki gospodarczej, przestrzennej i społecznej. Przedmiotem takiej polityki powinno być kształtowanie:

- właściwości lokalnej przestrzeni oraz struktury gospodarki lokalnej – jako lokalizacyjnych determinant innowacji;
- lokalnego kapitału społecznego, który jest elementem potencjału innowacyjnego lokalnych społeczności, rozumianego jako zasób możliwości, zdolności zarówno do kreowania jak i – przede wszystkim – absorpcji rozwiązań innowacyjnych.

4. Innowacyjność – egzogeniczny czynnik rozwoju lokalnego

Proinnowacyjne ukształtowanie oferty lokalizacyjnej przez lokalną jednostkę terytorialną determinuje jej zdolność do reagowania na zmiany w makrootoczeniu – w tym przede wszystkim zdolność do absorpcji innowacji. Współcześnie głównym nurtem dyfuzji innowacji na poziom regionalny i lokalny są procesy globalizacji oraz integracja europejska. Egzogeniczne czynniki rozwoju lokalnego generowane są przez zachodzące zmiany w regionalnym, krajowym i międzynarodowym otoczeniu lokalnego układu terytorialnego. Czynniki tego rodzaju są konsekwencją m.in.: procesów globalizacji, procesów integracji europejskiej, zmieniających się warunków makroekonomicznych, zmian ustrojowych (np. decentralizacji państwa), zmieniającej się koniunktury gospodarczej, polityki regionalnej, konkurencyjności otaczających regionów itp.

Egzogeniczne czynniki rozwoju lokalnego zyskują na znaczeniu w warunkach trwałej tendencji do pogłębiania się społecznego i terytorialnego podziału pracy, liberalizacji gospodarki, dyfuzji informacji, a także procesów demokratyzacji i decentralizacji władzy. W takich warunkach nośnikiem dyfuzji innowacji są – będące efektem procesu liberalizacji rynków – nowe formy delokalizacji produkcji i usług. Znaczna część takiej delokalizacji związana jest z rozprzestrzenianiem innowacji przez firmy – w poszukiwaniu niższych kosztów działalności – z wysoko rozwiniętych, zurbanizowanych obszarów na poziom gospodarki lokalnej. Obok tradycyjnej formy delokalizacji procesów biznesowych, jaką jest outsourcing – oznaczający przesunięcie zamówień, produkcji, usług i całości procesów biznesowych lub ich części do innej firmy – procesy globalizacji stworzyły warunki do wykreowania i upowszechnienia nowych form delokalizacji. Należą do nich przede wszystkim: offshoring, sourcing, homesourcing oraz multisourcing [Rybiński 2007, s. 30-32]. **Offshoring** obejmuje przesunięcie procesów biznesowych lub ich części do zagranicznych podmiotów funkcjonujących w ramach jednej firmy. Jednoczesna delokalizacja prowadzona w formie outsourcingu i offshoringu określona jest jako **sourcing**,

który może być definiowany jako poszukiwanie właściwych kompetencji, za właściwe wynagrodzenie, z właściwego źródła, we właściwej lokalizacji. **Homesourcing** jest procedurą delokalizacji, w ramach której produkcja lub usługi są wykonywane na rzecz określonej firmy, przez jej pracowników, w swoim miejscu zamieszkania. **Multisourcing** ma charakter strategii wykorzystującej wszystkie możliwe formy delokalizacji procesu biznesowego organizowanego w postaci globalnych korporacji sieciowych.

Z punktu widzenia lokalnych układów terytorialnych, poszukujących nowych proinnowacyjnych impulsów w rozwoju lokalnym, prowadzone przez firmy sieciowe strategie delokalizacji mogą się stać źródłem zwiększenia endogenicznych potencjałów rozwojowych gospodarki lokalnej. Wykorzystanie takiej lokalnej szansy, wynikającej z globalności zmian, wymaga wiedzy, umiejętności i woli przyjęcia przez społeczności lokalne strategii rozwoju lokalnego otwartej na innowacyjne wyzwania globalizacji. Celem strategii rozwoju lokalnego w warunkach globalizacji staje się zwiększenie lokalnej endogenicznej zdolności do absorpcji innowacji w ramach delokalizowanych procesów biznesowych. Otwarcie podmiotów gospodarki lokalnej na outsourcing wymaga przyjęcia lokalnej strategii marketingowej skierowanej na oferowanie pakietu korzyści zewnętrznych adresowanych do firm sieciowych poszukujących kooperantów, tj. podmiotów, które mogłyby stanowić ogniwo w zglobozowanym łańcuchu innowacyjnego procesu biznesowego. Otwarcie strategii rozwoju lokalnego na absorpcję efektów delokalizacji przebiegającej w formie offshoringu wymaga przygotowania lokalnej proinnowacyjnej oferty korzyści lokalizacyjnych. Beneficjentami takiej oferty mogą być podmioty lokalizujące – w drodze inwestycji bezpośrednich – innowacyjną działalność gospodarczą w strukturze gospodarki lokalnej. Lokalne otwarcie na homesourcing jest istotne w przypadku lokalnych układów terytorialnych posiadających zasób wysoko kwalifikowanych kadr w zawodach umożliwiających pracę na odległość. W takim przypadku lokalna strategia wykorzystania endogenicznego kapitału intelektualnego powinna mieć charakter, z jednej strony, globalnie adresowanej oferty dotyczącej skali i zakresu homesourcingu, z drugiej zaś – oferty korzyści adresowanych do wysoko kwalifikowanych kadr podejmujących pracę w formule zatrudnienia na odległość w podmiotach globalnych sieci.

Delokalizacja procesów biznesowych, będąca istotnym nurtem procesów globalizacji, a także integracji europejskiej, może być istotnym nośnikiem dyfuzji innowacji na poziom gospodarki lokalnej. Tego rodzaju egzogeniczny czynnik rozwoju stymuluje innowacyjne i modernizacyjne zmiany w strukturze lokalnej bazy ekonomicznej, kreuje nowe elementy struktury funkcjonalnej i nowe miejsca zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, a także kreuje nowe źródła zasilania lokalnego budżetu.

5. Lokalny potencjał innowacyjny

Endogeniczną siłą sprawczą, kreującą innowacyjność lokalnej jednostki terytorialnej, są zasoby lokalnego kapitału ludzkiego oraz lokalnego kapitału społecznego.

Skala, struktura i jakość tych zasobów określają zdolność gospodarki lokalnej do uczestnictwa w procesie innowacyjnym – szczególnie w fazie aplikowania efektów dyfuzji innowacji. Taką zdolność dla lokalnych zasobów kapitału ludzkiego określają: skala i struktura zasobów demograficznych, stan zdrowotny i średnia długość trwania życia – a przede wszystkim poziom wykształcenia, kwalifikacje zawodowe oraz poziom aktywności zawodowej lokalnej społeczności. Lokalny kapitał ludzki to wiedza, umiejętności i możliwości jednostek, mające wartość ekonomiczną dla organizacji [Bagieńska 2008, s. 229]. W przypadku gospodarki lokalnej taką wartością ekonomiczną jest zdolność do innowacyjnych zachowań w trakcie wykonywania zadań w różnych lokalnych uwarunkowaniach oraz umiejętność reagowania na innowacyjne zmiany w makrootoczeniu gminy. Kapitał ludzki jako czynnik rozwoju lokalnego i regionalnego jest przedmiotem badań opisanych w licznych publikacjach naukowych [*Kapitał ludzki...* 2007, s. 18-53]. Znaczenie lokalnego kapitału ludzkiego jest dostrzegane i doceniane również przez społeczności lokalne. Wyrazem tego są opracowane w formule planowania partnerskiego – strategii rozwoju lokalnego. Praktycznie wszystkie strategii tego rodzaju określają rozwój zasobów kapitału ludzkiego jako cel strategiczny w rozwoju gminy (miasta) (por. m.in. [*Zarządzanie rozwojem...* 1998; Brol 2005]).

W literaturze przedmiotu oraz praktyce planowania przestrzennego mniej dostrzegane jest znaczenie lokalnego kapitału społecznego. Przyjmując klasyczną definicję kapitału jako zasobu, który przynosi strumień korzyści w postaci dochodów, sformułować można następującą definicję lokalnego kapitału społecznego.

Lokalny kapitał społeczny stanowią trwałe lokalne zasoby społeczne mające zdolność uruchomienia strumienia korzyści ekonomicznych osiąganych przez gospodarkę lokalną. Pojęcie lokalnego kapitału społecznego obejmuje sumę aktualnych i potencjalnych lokalnych zasobów społecznych, na które składają się:

- trwały porządek (ład) społeczny, rozumiany jako zespół wartości, norm i postaw kształtujących lokalne interakcje społeczne;
- trwała zinstytucjonalizowana sieć relacji, znajomości i wzajemnego uznania i zaufania – sieć taką tworzą instytucje samorządu lokalnego i gospodarczego oraz różnego rodzaju lokalne związki, stowarzyszenia, organizacje w społeczeństwie obywatelskim;
- relacje społeczne, interakcje lokalne – przebiegające między mieszkańcami lokalnego układu terytorialnego, między społecznością lokalną a instytucjami samorządowymi i pozarządowymi, a także w ramach tych instytucji i organizacji, które są źródłem nowej wartości, spoiwem łączącym lokalnych aktorów społecznych, które utrzymuje lokalną społeczność jako całość, tworząc społeczeństwo lokalne z jednostek.

W różnych społecznościach lokalnych kapitał społeczny ma inną zawartość uwarunkowaną lokalnymi okolicznościami. Można stwierdzić, że pojęcie **lokalny kapitał społeczny** ma charakter kontekstowy i nie powinno się go generalizować. Oczywiście jest bowiem, że znaczenie indywidualnych i zinstytucjonalizowanych

relacji społecznych wynikających z pokrewieństwa, ufności, norm wzajemności i pomocy jest różne w różnych warunkach narodowych, regionalnych i lokalnych. Aktywność społeczna ma różne znaczenie w rozwiniętych demokracjach kapitalistycznych i w transformujących się gospodarkach i społeczeństwach krajów postkomunistycznych; w dużych metropoliach oraz rozwiniętych zurbanizowanych regionach i w zacofanych regionach rolniczych; w gminie o bogatych korzeniach historycznych, kulturowych, zintegrowanej wspólnotie **małej ojczyzny** i gminie, gdzie zaufanie społeczne jest ograniczone zarówno w powiązaniach horyzontalnych (między grupami obywateli), jak i wertykalnych (w relacjach władza lokalna – potrzeby społeczności). Lokalne uwarunkowania decydują również o skali i strukturze efektów generowanych przez lokalny kapitał społeczny. Efekty te mogą mieć charakter pozytywny – stymulujący rozwój lokalny, jak i negatywny – skutkujący ograniczeniem możliwości rozwoju lokalnego.

Z punktu widzenia ekonomii kapitał można określić przymiotnikiem **społeczny** wówczas, gdy generuje efekty zewnętrzne będące rezultatem interakcji społecznych, które mimo że nie są rynkowe, dają efekty ekonomiczne.

Lokalny kapitał społeczny pełni dwa rodzaje funkcji. Pierwszy z nich stanowią funkcje o charakterze endogenicznym, których zadaniem jest zmniejszenie niepewności w życiu społecznym i gospodarczym w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej oraz współpracy pomiędzy członkami społeczności lokalnej, instytucjami społeczeństwa obywatelskiego i władzami samorządowymi. Zmniejszając taką niepewność, lokalny kapitał społeczny zastępuje lub ogranicza materialne wydatki na:

- zabezpieczenie zasobów i dóbr podmiotów gospodarki lokalnej,
- koszty transakcyjne związane z rozpoznaniem lokalnego otoczenia gospodarczego,
- redukcję tzw. kosztów sygnalizacji, tj. promocji własnych cech budzących ufność otoczenia.

Realizując swoje funkcje endogeniczne, lokalny kapitał społeczny – przez obniżenie kosztów działalności oraz tworzenie atmosfery ufności i partnerstwa – stymuluje aktywność gospodarczą w gminie, a tym samym zwiększa zdolność podmiotów gospodarki lokalnej do uczestnictwa w procesie innowacyjnym. Dotyczy to lokalnego wymiaru triady Schumpetera, oraz – przede wszystkim – makroekonomicznego wymiaru fazy dyfuzji innowacji w zakresie zdolności gospodarki lokalnej do ich absorpcji.

6. Podsumowanie

Triadę cyklu innowacyjnego: *invention – innovation – diffusion* można identyfikować i analizować zarówno w odniesieniu do podmiotów i sektorów gospodarki, jak i w odniesieniu do układów terytorialnych w wymiarze globalnym, narodowym, regionalnym i lokalnym. Na szczeblach układów terytorialnych kategoria

ekonomiczna, jaką jest innowacyjność – rozumiana jako zdolność do uczestniczenia w cyklu innowacyjnym – postrzegana jest jako cel rozwoju. Województwa i gminy ustawowo wyposażone są w samorządowe – administracyjne, planistyczne i ekonomiczne – instrumenty oddziaływania na gospodarkę, przestrzeń i społeczeństwo, które mogą służyć także stymulowaniu innowacyjności w wymienionych sferach gospodarki regionalnej i lokalnej. W tym kontekście kategoria innowacyjności postrzegana jest jako kategoria mieszcząca się w pakiecie instrumentów polityki intra-regionalnej i polityki lokalnej.

Rozwój lokalny może przebiegać według tradycyjnego paradygmatu redystrybucji budżetu gminy. W tym przypadku rozwój lokalny oznacza jakościowe i ilościowe zmiany w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu zbiorowej konsumpcji w obszarze lokalnych społecznych usług publicznych. Istotą nowego paradygmatu rozwoju lokalnego jest prowadzenie lokalnej, proinnowacyjnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, stymulującej konkurencyjność gospodarki lokalnej. Polityka taka, polegająca na współdziałaniu zarówno z podmiotami publicznymi, jak i prywatnymi, ma stymulować poprawę zdolności podmiotów gospodarki lokalnej do uczestnictwa w cyklu innowacyjnym – szczególnie na etapie absorpcji efektów dyfuzji innowacji. W tym przypadku innowacyjność jest istotnym egzogenicznym czynnikiem rozwoju lokalnego, nośnikiem jej rozprzestrzeniania się są procesy delokalizacji produkcji i usług będące efektem integracji i globalizacji gospodarki. Nie wszystkie lokalne jednostki terytorialne jednakowo szybko, silnie i skutecznie reagują na pojawiające się – wynikające z procesów globalizacji – szanse lub zagrożenia rozwoju lokalnego. Czynnikiem różnicującym lokalną aktywność w tym względzie jest zasób lokalnego kapitału społecznego, który jest kluczowym elementem stymulującym zdolność lokalnej jednostki terytorialnej do reagowania na pochodzące z makrootoczenia zmiany o charakterze innowacyjnym.

Literatura

- Bagieńska A., *Kapitał ludzki jako czynnik rozwoju gospodarczego regionu*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty rozwoju lokalnego i regionalnego – rozwój, innowacyjność, infrastruktura*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Szczecin 2008.
- Bąkowski A., Siemaszko A., Snarska-Świdarska M., *Jak zostać regionem wiedzy i innowacji*, TWIG-GER, Warszawa 2007.
- Brol R., *Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 3(1203), UE, Wrocław 2008.
- Brol R., *Teoria i praktyka planowania strategicznego w małych miastach*, [w:] *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, red. K. Heffner, AE, Katowice 2005.
- Drucker P.F., *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWN, Warszawa 1992.
- Drucker P.F., *Praktyka zarządzania*, AE, Kraków 1994.
- Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, red. M. Herbst, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

- Okoń-Horodyńska E., *Instytucjonalne struktury na rzecz innowacyjności w Polsce*, [w:] *Innowacyjność a rozwój gospodarki Polski – siły motoryczne i bariery*, red. E. Okoń-Horodyńska, Zeszyty Naukowe AE im. K. Adamieckiego „Studia Ekonomiczne” nr 28, AE, Katowice 2003.
- Okoń-Horodyńska E., *Jak budować regionalne strategie innowacji*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową „Polska Regionów” 2000 nr 15.
- Okoń-Horodyńska E., *Potrzeba narodowego systemu innowacji we gospodarce polskiej*, „Ekonomista” 1999 nr 3.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Rybiński K., *Globalizacja w trzech odstępach*, Difin, Warszawa 2007.
- Schumpeter J.A., *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, PWN, Warszawa 1995.
- Schumpeter J.A., *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960.
- Surówka A., Wierzińska M., *Innowacyjność województw Polski Wschodniej – wyniki badań*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego – rozwój, innowacyjność, infrastruktura*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Szczecin 2008.
- Świtalski W., *Innowacje i konkurencyjność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Zarządzanie rozwojem lokalnym – studium przypadków*, red. R. Bról, AE, Wrocław 1998.

THE INNOVATIVENESS OF LOCAL TERRITORIAL ENTITIES

Summary

The article concerns local economy and discusses the triad of innovation cycle: invention – innovation – diffusion. The author focuses on presenting the two following aspects of local innovativeness:

- as egzogenic factor of local development, for which the diffusion carrier are service and production delocalization processes in the age of globalization and economic integration;
- as endogenic factor of development created by resources of local social capital.